

Som a la vora de la icona de l'espòli, el Palau de la Música, que concentra un frau estimat de 35 milions d'euros. Malversació de cabals públics, falsedat documental, blanqueig de capitals... En un escenari així, ressona una i altra vegada la frase que Teresa Crespo, presidenta de la Federació d'Entitats Catalanes d'Acció Social (ECAS), pronunciarà durant l'entrevista: "No podem deslligar la pobresa de la desigualtat". El 23,5% de la població a Catalunya, el 30,5 al País Valencià i el 19,1 a les Illes està en risc d'exclusió. Per combatre-ho, ECAS també impulsa, amb Coop 57 i Òmnium Cultural, el Projecte Lliures, que pretén articular un fons econòmic de solidaritat per finançar iniciatives que contribueixin a alliberar-nos de l'exclusió social, l'atur, el sensellarisme... La pobresa, reflexiona Crespo al final de l'entrevista, "és dura, però entendre-la és necessari".

"Mancança o gran escassetat del necessari per a viure" és una definició de pobresa. Fins on arriba "el necessari per a viure"?

Per a mi, és una definició molt simple i esquemàtica. Quan treballes amb la pobresa, t'adones que no és només no tenir recursos econòmics que et permetin viure dignament, sinó que la pobresa és multifactorial, hi ha molts elements que s'interrelacionen. Per exemple, quan parlem de la pobresa de la gent gran, ens referim a la manca de recursos econòmics, però també de relacions, a la situació de solitud en què es troba sovint o als problemes de salut que enfronta. Aquesta interrelació genera pobresa i agreuja la situació. Per aquesta raó, ja no es parla tant de la taxa de pobresa, sinó de l'índex AROPE (indicador del risc de pobresa i/o exclusió social de la Unió Europea) perquè, d'alguna manera, permet analitzar els altres factors: no tenir ingressos, tenir feina o no tenir-ne, poder fer front o no a una urgència com que se t'espatlli la rentadora, no poder anar de vacances una setmana l'any, no poder menjar carn dos dies la setmana... Hi ha set o vuit variables i el conjunt de totes elles retrata una situació deficitària, indica que no pots viure dignament. La pobresa és multidimensional.

Basant-se en el càlcul del llindar de pobresa, la Generalitat de Catalunya va arribar a defensar que la crisi no havia aguditzat la pobresa...

Com deia, la pobresa és multidimensional i és un valor relatiu que varia en funció del teu entorn. El llindar de pobresa es calcula cada any en funció dels ingressos del país. Amb la crisi, aquests ingressos s'han reduït i, per tant, el llindar és més baix. Si abans, per exemple, se situava en més de 10.000 euros anuals, ara se situa en poc més 9.000. El pobre, doncs, és molt més pobre.

Amb l'esclat de la crisi, les institucions i els mitjans han posat més èmfasi en les situacions de po-

bresa, però també existien abans de l'any 2007. Hi ha el risc de transmetre que és conjuntural i no estructural?

Moltes vegades, hem d'insistir que la pobresa ja existia, però la severitat ha augmentat: abans era minoritària, ara hi ha un 10-11% de la població catalana que la pateix. En un moment determinat, el marc cultural de la societat defensava que els pobres ho eren perquè volien i molta gent no havia pensat mai que podria caure en una situació així. Quan va començar la crisi, se la va anomenar nova pobresa, però ara ja no és nova. A les entitats, hi arriben enginyers, arquitectes... persones que, de mica en mica, han perdut la feina, no han pogut trobar-ne una altra, han perdut l'atur i les prestacions després d'un o dos anys i ara estan en la misèria... A Catalunya, es calcula que hi ha prop de 150.000 famílies que no entren ni un euro a casa, no tenen cap ingrés regular procedent del treball ni reben cap prestació. La pobresa, actualment, té noves cares.

Com han canviat les fisonomies de la pobresa d'abans i després de l'esclat de la crisi?

Abans, estava més delimitada. Amb la crisi, però, apareix una nova pobresa, que afecta la gent amb bons nivells de formació i educació. Abans, fèiem un acompanyament de preparació per buscar feina, però, ara, ens arriben persones amb hàbits i formació que tampoc no en troben. Per tant, inclús el treball social ha canviat. En un primer moment, la gent que cau en una situació de pobresa pensa que ho superarà ràpidament -no pensàvem que la crisi duraria tants anys... i encara hi som. També ha aparegut una nova tipologia de persona en risc pel que fa a la salut mental, la depressió, els problemes familiars, la violència... Moltes de les persones que acaben al carrer són gent que ha patit un procés depressiu, d'abandonament de la família. Ara, el que preocupa més a les entitats és evitar que caiguin al pou o ajudar-les a sortir-ne.

Teresa Crespo,

experta en acció social

“La gent té por de perdre el poc que té i s’adapta a condicions d’exploració”

Text: Gemma Garcia | @gemma_g_fabrega
Fotografia: Freddy Davies

Dins d’aquestes noves cares, també hi ha col·lectius més amenaçats que altres?

Actualment, el nivell de pobresa infantil és molt més elevat. Hi ha famílies senceres sense ingressos -com deia, prop de 200.000 sense feina- i els infants ho pateixen directament. La política social en infància ha estat bastant dolenta, mai no s’hi ha dedicat una inversió important i, amb la crisi, encara s’ha reduït. Hi havia una prestació per a famílies amb fills al càrrec, però es va perdre. A Europa, es destina una mitjana del 2,9% del PIB a la infància i, aquí, amb la crisi, vam baixar al 0,9%. Tot i que Espanya i Catalunya tenen un model social molt basat en la família, no compten amb serveis d’atenció a la infància que permetin alleugerir les càrregues dels pares, així doncs, les dones s’ocupen de la feina de les cures. Precisament, les dones són una altra de les cares de la pobresa. Han de fer totes les tasques familiars i intentar sortir al carrer per sostenir la família. Concentren jornades parcials i economia informal. Un altre perfil molt afectat és el jove: el 51% de la població jove no ha treballat mai de la vida i pot arribar als 30 sense haver treballat mai. Estem construint els futurs pobres... perquè ni cotitzen. No tenim una bona estructura per potenciar l’ocupació. Hi ha persones empobrides i hi ha algunes polítiques que no ajuden a lluitar per poder vèncer les situacions d’injustícia. Moltes vegades, un dels problemes que troben les entitats és que els migrants, que han viscut tota la vida aquí però no tenen la situació legal regularitzada, no tenen dret a accedir a ajuts europeus per a l’ocupació. Per tant, també hi ha un biaix d’origen.

Ni tan sols tenir una feina és una garantia.

Tenim un model socioeconòmic capitalista i, per tant, l’objectiu és obtenir el màxim benefici. No és una economia al servei de les persones. El govern està al servei del capital i, per tant, totes les mesures intenten salvar el sistema. Un exemple clar va ser la reforma

laboral. Recordo un discurs de Rajoy en què deia que la reforma era l’instrument per poder mantenir l’ocupació i la productivitat. El que ha passat és que s’ha abaratit l’acomodament i s’han precaritzat els contractes laborals. Avui dia, un salari d’un contracte nou, de mitjana, és un 40% més barat que abans. La gent cobra un 40% menys i la bretxa salarial de les dones se situa al 25%! Els contractes indefinits cada vegada són menys i creix la temporalitat i les jornades parcials. És la precarietat absoluta.

Amb tot, moltes persones s’averonyeixen d’estar passant per situacions d’empobriment i se’n culpabilitzen. Un dels èxits de la PAH ha estat combatre aquests sentiments. Tot i això, encara són molt freqüents?

No hi ha ningú que vulgui ser pobre. I ho dic perquè també ha calat cert discurs de culpabilització. Si ho és, és que s’hi ha trobat per una sèrie de circumstàncies. La nova pobresa que comentava abans encara averonyeix més. Per exemple, hi ha moltes dones grans que viuen al barri de l’Eixample en un pis gran i no tenen res per menjar. Un dia, una dona molt ben vestida em va explicar que, des que havia mort el seu home, havia de viure amb 300 euros; deia que n’estava averonyida i se n’amagava: havia anat a remenar escombraries. Arriben persones que ens expliquen que hi van al vespre, quan cau la nit, perquè ningú no les vegi. S’ha d’insistir que no s’han d’averonyir de res i que cal lluitar.

La pressió és tan forta que hi ha gent que fins i tot decideix acabar amb la seva vida...

Els suïcidis han crescut molt amb la crisi. En general, s’amaguen les dades...

El discurs de l’emprenedoria és perillós?

L’emprenedoria ha estat una enganyifa per a molta gent. En alguns casos pot funcionar, però requereix certa

“ ”

Hi ha famílies senceres sense ingressos -prop de 200.000 sense feina- i els infants ho pateixen directament

Arriben persones que ens expliquen que remenen escombraries quan cau la nit perquè ningú no les vegi

capacitació i formació. Si capitalitzes l'atur per crear alguna cosa, però no comptes amb cap tipus de suport i no tens la formació adequada, estàs llençant els diners a les escombraries. El percentatge d'emprenedors que han fracassat és molt elevat. Les dones que tenen dificultats econòmiques s'acaben autoexplotant encara més, acaben treballant el doble. Incorporar persones a l'emprenedoria també és una manera de millorar les estadístiques: temporalment, estan fora de l'atur. El que cal és aconseguir que la gent sigui autònoma i pugui decidir sobre la seva vida.

Ahora, la reforma del Codi Penal, que contempla penes de presó per a petits furtos o per al *top manta*, també profunditza en la criminalització de la pobresa?

Hi ha una tendència a respondre amb mesures punitives i amagant la pobresa. El 1992, durant les Olimpíades de Barcelona, van amagar Sant Cosme, van posar unes tanques amb floretes per amagar una situació. Penso que el tema dels petits furtos és indignant. La gent que ha robat milions és al carrer... i molts mai no trepitjaran la presó. Quin és el model de societat que tenim? Jo no defenso el furt, però, el que té gana pot robar o no? Qui és el que roba més, el que agafa una poma o el que estafa diàriament i fa totes les martingales possibles per pagar menys tributs a través de l'elusió o l'evasió fiscal? La nostra societat és injusta i s'està dualitzant: cada vegada hi ha més distància entre els més rics i els més pobres. No podem deslligar la pobresa de la desigualtat. A escala europea, Espanya ocupa el tercer lloc de la llista dels països on aquesta distància ha augmentat més.

Espanta que s'hagi assimilat la pobresa com "quelcom inevitable". Serge Paugman parla de pobresa integrada, però, al mateix temps, existeix l'aporfòbia (fòbia a la pobresa).

No agrada veure pobresa i, a més, hi ha cert menyspreu, en el sentit de concebre que el pobre és un vividor. Jo he sentit l'expressió: "Vénen aquests que no han *fotut* mai res i ara s'emporten la renda mínima". Fins i tot vaig sentir dir al conseller: "I es compren un televisor de plasma...", tot i que una persona que estigui cobrant 500 o 600 euros difícilment en podrà comprar un. Els valors actuals menyspreen un model de persona que no viu com la resta perquè, en general, no pot o perquè s'oposa a una societat de consum. La persona diferent, que no entra dins la norma, genera rebuig. Ha passat recentment amb un grup de persones discapacitades que van fer fora d'un hotel. A això, cal sumar-hi el fet que, a vegades, el mateix poder polític amaga qui no entra dins la norma. Hi ha polítiques socials que no s'orienten a trobar la causa de la situació, sinó a ocultar-la: si la gent remena els contenidors, busquem bancs d'aliments, que resolen la fam del dia, però no solucionen el cas. Ho tapem, però no ho resolem.

Les situacions de patiment de la població poden generar revoltes i canvis, però, en aquest cas, sembla que més aviat paralitzen. La gent té por de perdre el poc que té?

Els defensors de la renda bàsica, precisament, diuen que, si tothom té uns ingressos mínims, tothom tindrà la seguretat de viure dignament i, per tant, la capacitat de negociació de les condicions de treball es pot fer més en termes d'igualtat. Arran de la crisi, he mantingut converses amb sindicalistes i els deia que havien perdut l'actitud combativa, que havien de defensar la classe treballadora davant l'embat del capital. Cal tenir en compte que el sistema productiu ha canviat moltíssim. Ja no hi ha les grans indústries del segle XIX, es pot produir a tot arreu en condicions laborals molt diferents i, per tant, l'explotació és molt més fàcil. El capitalisme salvatge que vivim no té en compte les persones. Les situacions precàries també comporten economia informal, que representa un 20-25% del PIB. Atacar l'economia

informal -on hi ha grans empreses- també és atacar els més pobres: petits serveis, treball de cura i domèstic, etc. La gent té por de perdre el poc que té i s'adapta a condicions d'explotació. Crec que els sindicats s'haurien de posar les piles. Recordem que alguns van signar la reforma laboral...

Aquests dies, s'han fet recomptes de persones sense llar. Sumen almenys 47 als carrers de Tarragona i 1.026 als de Barcelona. Quina aproximació i acompanyament es fa i quin s'hauria de fer?

A Barcelona, hi ha una xarxa d'atenció al sensellarisme. Arrels és una de les entitats que més hi treballa. Normalment, la gent que és al carrer, a més de patir una situació econòmica molt crítica, gairebé sempre acaba amb problemes afegits: alcoholisme, drogoaddicció, problemes de salut mental... és una carrera cap a l'abisme. Normalment, es troben en un punt molt difícil. Des d'Arrels, els conviden a anar a un centre -sense obligar ningú, és clar-, però poden trigar mesos a acceptar-ho. De mica en mica, van creant tota una xarxa de comunitat, que sovint és el que necessita aquesta gent. També hi ha diverses entitats que tenen una política d'habitatge. Les persones sense llar s'estan un temps en una residència o a pisos compartits tutelats per anar aconseguint certa autonomia, però són processos llargs... Primer cal una casa i després es va treballant l'entorn i la possibilitat d'apoderar-se i sortir-se'n. Però les entitats tenen dificultats per trobar pisos.

L'habitatge té un paper central a la nostra vida i, actualment, els lloguers s'han disparat i moltes persones tenen feines temporals...

L'accés a l'habitatge no està garantit i, si no tens sostre, no tens res.

Creus que el model actual d'atenció a la pobresa és assistencialista o transformador?

Crec que la crisi no ha ajudat gens a centrar-nos en una política més preventiva i planificada en lloc de reactiva

“ ”

Amb la renda bàsica, si tothom té uns ingressos mínims, tothom tindrà la seguretat de viure dignament

En comptes de fer cua perquè et donin un quilo d'arròs, és millor una renda garantida i que cadascú compri el que necessita

i d'emergència. Això ha generat unes polítiques que són assistencials. Hi ha moments en què han d'existir, però han fallat les altres. L'altre dia, la Generalitat va fer el mapa de prestacions que ofereix: n'hi ha 176. Això significa una varietat brutal. Les persones han de dedicar molt temps i energia per tramitar i buscar les prestacions, és com un viacrucis. Fa temps que es demana a l'administració que racionalitzi les prestacions, que n'elimini algunes i en reforci i impulsi d'altres. En comptes d'anar a fer cua perquè et donin un quilo d'arròs i cigrons, és millor una renda garantida i que cada persona s'administri i compri el que necessita quan ho necessita. Una persona em deia: "Em donen cent euros per comprar, però, si tingués més diners de cop, comprar seria més econòmic; la quantitat em limita". Estem generant un model de viure la vida al moment. Però la gent ha de ser autònoma. Barcelona, per exemple, compta amb la targeta solidària, en què es carrega una quantitat al mes perquè la persona pugui fer el que necessita i creu convenient.

Centrar les polítiques en l'establiment d'ajudes econòmiques -a través d'ajuts al lloguer o d'una renda bàsica, per exemple- sense intervenir en el mercat no comporta el risc que acabin convertint-se en una transferència a l'àmbit privat?

Tot ciutadà és un subjecte de drets i l'Estat els reconeix i té l'obligació de garantir-los: dret a l'habitatge, dret al treball... però els drets socials no queden gaire assegurats i no sempre es garanteixen. Els estudis diuen que les despeses d'habitatge, perquè siguin equilibrades, no haurien de superar el 12% dels ingressos, però, avui dia, superen el 30, el 40 i fins i tot el 50%. La persona paga el lloguer i, després, pràcticament no té res per menjar. O paga o menja. Davant d'això, hi hauria d'haver una política d'habitatge social que no ha existit. Fa dos o tres anys, l'Ajuntament de Barcelona va reconèixer que hi havia un dèficit de 65.000 pisos socials a la ciutat i la situació no s'ha resolt. A més, des que el preu de l'habitatge ha tornat a pujar, els bancs

ja s'estan fent enrere. Aviat els podran vendre... i cars. La llei d'habitatge posava certs límits al mercat. És clar que les lleis han de posar una sèrie de límits al gran capital perquè, si no, es desboca. Ara bé, mentrestant, també s'ha d'ajudar la gent que no pot pagar.

Però les ajudes no arriben i organitzacions com l'Obra Social de la PAH es fan càrrec de tasques que hauria d'assumir l'administració...

La PAH és un model d'actuació des de la base que va ser capaç d'organitzar-se, apoderar la gent desesperada i actuar davant la pressió i el poder de la propietat. Però la solució no hauria de ser aquesta; hi hauria d'haver una política d'habitatge diferent de la que hi ha ara. S'ha millorat en algun aspecte, amb la cessió de pisos buits, etc... però no n'hi ha prou.

Entre el model de les ajudes públiques i el de la filantropia privada, a més de la PAH, què hi ha?

El Projecte Lliures, per exemple, que neix de la inquietud de diferents persones disconformes amb la realitat de què hem estat parlant i conscients que hi ha un govern que és incapaç de canviar la societat. Per altra banda, pensem que el poder públic és responsable d'aquesta situació. Per tant, es pot col·laborar, hi pot haver voluntariat, però no podem ni volem assumir la responsabilitat pública. L'estat del benestar diu que el garant de certs drets és el poder públic. Mentre el govern no és capaç de donar resposta a les necessitats de la població, intentem posar el nostre granet de sorra des de la societat civil. És una esclatxa! Quan diem *Lliures*, volem dir lliures de pobresa, d'exclusió... i vol dir trobar noves maneres de lluitar contra aquesta situació. Busquem projectes nous que siguin transformadors, iniciatives de base... Com un grup de dones que fa una sopa col·lectiva i munta un menjador social; o un barri organitzat per transformar l'entorn a través de la participació per poder sentir-se identificat amb el territori; o una cooperativa que neix a partir dels horts comunitaris... Existeixen molts projectes i, ara, els oferim suport tècnic i econòmic. ●

“ ”

Crec que els sindicats majoritaris s'haurien de posar les piles; recordem que alguns van signar l'última reforma laboral

Mentre el govern no és capaç de donar resposta a les necessitats, posem el nostre granet de sorra des de la societat civil